

Kontrollált extázis

Hamar Zsolt tervekről, turnékról, támogatásról

Az egyik, új, különleges sorozatukra már elővételben elfogytak a bérletek, s ősz óta a koncertjeik is teltházások. Kínában és Svájcban a vendégszereplésüket követően nemcsak kiváló kritikákat, hanem újabb meghívásokat is kaptak. Hamar Zsolt úgy véli, lassan mutatkoznak már a közös munka első eredményei. Amely megduplázódott, hiszen szinte megkétszerezték a koncertjeik számát. Ezért is lenne lényeges, hogy végre orvosolják a sok éve tartó, áldatlan és méltatlan helyzetet, mely szerint a Nemzeti Filharmonikusoknál 2003 óta nem történt béremelés... A zeneigazgatóval a hangok hatásáról, a társulatnál elért változásokról, az első feszültségekről, az új kollégákról, támogatásokról, s a Kocsis-i küldetésről beszélgettünk.

Fotó: MTI BALOGH ZOLTÁN

■ *Lassan két esztendeje áll az együttes élén. Hogy látja, hol tartanak az Ön által kitűzött úton?*

– Útközben... Elindultunk, s talán az első, pici eredmények már láthatóak, hallhatóak.

■ *Milyen művészi célkitűzések jellemzik ezt az utat?*

– Nem értek egyet Igor Stravinsky elhíresült mondásával, mely szerint: „a zene önmagán kívül semmit sem képes kifejezni”. Szerintem igenis kifejez. Mindent. A hangok beszélnek, egymáshoz és egymással, szituációkat, feszültséget teremtenek. A zene kifejezőerővel bír. Az előadóművésznek pedig az a legfőbb dolga, hogy kövesse az alkotó elképzeléseit, de úgy, hogy közben ne hagyja figyelmen kívül a kort, amelyben él, s a hallgatót, akinek játszik. Hatást kell keltenünk! Úgy vélem, hogy a korábbi, az alkotói szándékot meglehetősen önkényesen kezelő előadóművészi metódus, mely körülbelül a hetvenes évek végéig tartott, és a mostani – már-már mániákusan kottahű – irányzat szimbiózis az, ami meghatározhatja a következő évtizedek zenei előadóművészi stílusát. Mert természetesen tiszteletben kell tartani az alkotói akaratot, de közben fel kell tenni azt a kérdést is, hogy mit mondanak a hangok, s ezt hogyan tudjuk a mai kor hallgatója

számára élvezetessé, érthetővé tenni. Élményt kell szegezni! A próbákön gyakran hangoztatom azt a kifejezést, hogy kontrollált extázis. Ez a két szó kifejezi azt, ahogy minderről vélekedek. Nagyon lényeges a folyamatos kontroll, de emellett extázist kell teremtenünk. Szerencsésnek mondhatom magam, mert olyan kiváló kollégákkal dolgozhatom, akik erre nyitottak, s birtokában vannak azoknak a képességeknek, ami mindahhoz kell, hogy végig járjuk ezt az utat.

■ *Már a koncertek többségében megszületik a „kontrollált extázis”?*

– Erre a kérdésre sosem lehet azt mondani, hogy igen, de ez a cél, és ebbe az irányba haladunk. Ehhez először lazítanom kell az együtttest, mert sok még a görcs. Erősíteni kell az egyéni kezdeményezőkézséget, persze csak kontrolláltan, hiszen egy együttesben mindent össze kell hangolni. A zene tanít meg bennünket együtt lélegezni, gondolkozni, érezni.

■ *Egy korábbi interjúbán említette, hogy felszabadultabb és rugalmasabb lett az együttes játéka. Miben változott, s változik még?*

– A dinamikai skála olyan végtelen lehetőségek tárháza, amelyen mindig dolgozni kell. A hangosságnak van határa, de a halknál is lehetünk halkabbak... Azon is elkezdünk már dolgozni, hogy ne csak végigrohanjunk egy darabon, hanem a belső finomságokat is mutassuk meg, anélkül, hogy darabjaira esne az előadás.

■ *Nemcsak változott, hanem több is lett jóval a munka, hiszen kétszeresére nőtt a hangversenyek száma. Mit szól mindehhez a zenekar?*

– Ez olyan téma, amiről gyakran beszélünk a muzsikusokkal. Sajnos a Nemzeti Filharmonikusoknál 2003 óta nem volt béremelés, s ez a helyzet egy idő után annyira feszítővé vált, hogy az akkori vezetés nem is igazán tehetett mást, minthogy elkezdte az elvégzendő munka mennyiségét csökkenteni. Sőt, lehetőséget adott arra, hogy a muzsikusok máshol is vállalhassanak fellépéseket. Volt, aki élt is ezzel, így amikor ismét emelkedett nálunk, az NFZ-nél a koncertszám, az többlet terhet jelentett... Úgy vélem, az ilyen gondokat sok-sok párbeszéddel lehet megoldani. Megpróbálom érthetővé tenni a társulat tagjai számára, hogy nem zenekar az, ahol havonta csak egy vagy két hetet dolgoznak. Az nem más, csupán egy alkalmi társulás. Persze emellett mindent el kell követnünk azért, hogy azt az áldatlan és méltatlan helyzetet orvosoljuk, hogy a Nemzeti Filharmonikusoknál tizenöt éve nem volt jelentős béremelés.

■ *Pedig kaptak erre ígéretet...*

– Több volt ez, mint ígéret. Két évvel ezelőtt, valamint 2018 elején egyaránt komoly és meghatározó emberek szájából konkrét összeg és dátum is elhangzott.

Ez az emelés azonban sajnos mégsem következett be... Dolgoznunk kell azért, hogy ez megvalósuljon. Az ilyesfajta feladatokhoz mindig úgy viszonyulok, hogy akkor van igazán bátorságom lobbizni, ha akad, amit le tudunk tenni az asztalra. Ezért is vagyok most óvatosan optimista. Mert annak a rendkívül sok munkának, amit ebben a húsz hónapban véghez vittek a kollégáim, mérhető az eredménye. Dokumentálható, számokkal igazolható, akár a koncertek mennyiségét vagy a publikum nagyságát tekintve. Nemcsak a koncertszámot kétszerezte meg ugyanis ez alatt az idő alatt, hanem a közönségünket is. Ezt már komoly teljesítménynek érzem.

■ *Október végétől pedig végre telt házasak a hangversenyek.*

– Ebben is nagyon sok munka van. Úgy vélem, az NFZ csakis táblás házak előtt játszhat, és ezt is elértük.

■ *Ahogy azt is – ahogy nyilatkozta –, hogy már kipróbálhattak a társulatnál problémamegoldó mechanizmusokat. Ezek szerint véget értek az együttesrel a mézes-hetek?*

– Életidegen volna, ha ennyi együtt töltött idő után nem kerülnének elő konfliktusok, feszültségek. Inkább az a fontos, hogy ezeket hogyan tudjuk kezelni, megoldani. Rendkívül erősen számítok és támaszkodom a művészeti tanácsra, igyekszem benne élni az együttesben, beszélgetni a kollégákkal, értesülni az egyéni és nem egyéni problémákról, s természetesen ezeket orvosolni. Mindannyian tanuljuk egymást, és a megoldó mechanizmusokat.

■ *Mennyire ismerték meg egymást az együttesrel?*

– Talán azt mondhatom, túl jól is, hiszen már olyan dolgokat is lereagálnak, amit nem akarok, hogy észrevegyenek... Azonban akad még mindkét részről tanulnivaló, hiszen azért előfordulnak időnként félreértések. Van, hogy a muzsikusok egy-egy barátságosnak szánt gesztusomat bántásnak érzékelik. Ezeket meg kell tudnunk beszélni.

■ *Az utóbbi hónapokban pedig új muzsikusokkal is bővült a zenekar.*

– Az NFZ nagy generációváltás előtt áll, ami már elkezdődött, de az elején tartunk. Nagy lehetőség ez az új energiákra, de ebben óvatosnak és körültekintőnek kell lennem. A Nemzeti Filharmonikusok társulata az elmúlt húsz, valamint a majdnem száz éves történelem örökségét is magában hordozza. Vannak kollégák, akik 46 éve ülnek az együttesben, s komoly pillanatok, teljesítmények, emlékek őrzői. Arra a tudásra, tapasztalatra, amellyel rendelkeznek, én kincsként tekintek, s az a dolgom, hogy segítsek abban, hogy ezt átörökítsék, és kialakuljon a kontinuitás. Éppen ezért kell folytatnunk az NFZ Zenekari Akadémiáját is...

I Mennyiben lett más a kórus helye, szerepe a korábbi évekhez képest?

– Változott, s változnia is kell. Csodás munkát végez Somos Csaba karnagy úr. Mélységes alázattal, nagy tudással, konok elhatározottsággal építi az együttest, ami még jobbá vált. Számomra nagy büszkeség, hogy az énekkarnak – fennállása óta először – önálló bérlete van, és most már ezek a koncertek is telt házak előtt hangzanak fel. Egyedülálló intézmény vagyunk, ahol két önálló, mégis integrált előadó-művészeti műhely él és teszi a dolgát. Ilyen nagyságú együttes nincsen más hol, s ezt sosem szabad figyelmen kívül hagynunk.

I Hogyan látja, az újdonságok, például a Gin-Tonic bérlet, a rezidens művészi rendszer, az új helyszínek mennyire váltották be az elképzeléseiket?

– Akad az új kezdeményezések között számos olyan, amelyet úgy vélem, kötelességünk elindítani. Azt a fajta reflektorfényt, amelyet az NFZ alanyi jogon kap meg, időről időre olyan alkotókra, előadókra kell átsugározunk, akik lehet, hogy nem kapnák meg, pedig megérdemelnék. Bár a Gin-Tonic sorozata 2019-ben indul, már elfogytak rá a bérletek, s óriási dolognak tartom, hogy 12 ifjú zeneszerző művét előadjuk. Már tavaly is rekordszámú kortárs művet játszottunk, 11 alkotó darabjait, ami korábban nem volt jellemző. Az énekkarunk is lassan szakavatott kortárs előadóvá válik, nemrég Párizsban Ligeti-művet adtak elő. Fontosnak tartom, hogy kilépjünk a „múzeumból”, a komolyzenei slágerek világából, reflektáljunk arra a korra, amelyben élünk, s amelyben új alkotók dolgoznak. A templomi bérleteket pedig tovább fogjuk vinni, némi változtatással. Nem biztos ugyanis, hogy olyan központi és népszerű helyeken kell muzsikálnunk, mint a Mátyás-templom vagy a Bazilika, talán fontosabb, hogy a város periferiájára is eljussunk, olyan helyekre, ahol az ott élők a környékükön lévő templomokba elmennek, viszont a Műpában nem jutnának el. Lehetőséget kell adnunk nekik is, hogy találkozzanak a komolyzenével, s a Nemzeti Filharmonikusokkal.

I Többször említette, mennyire fontosnak tartja a hazai szerepvállalás mellett a külföldi jelenlétet is. Mennyire elégedett az őszi, kínai és a svájci vendégszereplésükkel?

– Mindkettő fantasztikus sikert aratott. A kínai turné hozadéka, hogy azonnal meghívást kaptunk egy több hangversenyből álló, hosszabb ideig tartó, sok várost magába foglaló vendégszereplésre. Azért is nagy eredmény mindez, mert a jövő egyértelműen keleten van. Hatalmas piac nyílik ott, s mindenki annak az ajtaján kopogtat, mi pedig már bejutottunk. Másrészt Zürichben, a Tonhalle-ban még mindig a legjobb zenekarok adják egymásnak a kilincset, ilyen közegben tetszést aratni jelentős teljesítmény. Hat évig dolgoztam a zürichi Operaházban, tudom mit jelent egy jó kritika a Neue

Zürcher Zeitungban, mi pedig most tényleg káprázatos dicsőretet kaptunk. Éppen ezért nagy büszkeség, hogy érkezett egy hosszabb, nemcsak svájci, hanem európai turnéra is felkérés. De azért hadd mondjam el azt is, hogy a külföldi szerepvállalás természetesen pénz kérdése. Számoljunk le mindenekelőtt a félreértéssel, hogy egy külföldi turné nullszaldós tud lenni. Ez nem igaz. Temérdek a járulékos költség, ráadásul beszűkülőben a piac. Mivel Magyarországon a komolyzenét kizárólag az állam tartja fenn, így elmondható, a külföldi szerepvállalás az állami pénzből valósulhat meg. Másrészt nem mond igazat az, aki azt állítja, hogy Magyarországon egymilliárd forintból nem lehet fenntartani egy zenekart. Ennek az összegnek a béreket, a járulékokat, az alap működési költségeket fedeznie kell. Aki enél többet kér és kap az államtól, az a külföldi piacra történő bevásárlás összegét kéri el. Ha az állam valakinek többet ad, akkor annak nagyobb az esélye arra, hogy bevásárolja magát, s ott megmutassa, mit tud... Az előbb említett kínai-svájci turné számomra azért is volt fontos, mert így be tudtuk bizonyítani, ha kijutunk, akkor helyt állunk. Most a belső költségvetés átalakításával tudtunk erre a két turnéra pénzt elkülöníteni. Ha mi is megkapjuk azt a pénzt, amivel az európai piacon jelen tudunk lenni, akkor annyi dicsőséget tudunk a hazánknak szerezni, mint amennyit jogosan elvárnak tőlünk.

I Milyen más feladatok foglalkoztatják? Úgy tudom, az első, nyári rendezésének lesz folytatása...

– Igen, A kékszakállú herceg vára az Iseum után a Műpában is színre kerül ősszel, de persze kicsit alakítok a koncepciót, az új helyszínek megfelelően. Gyakran azt mondják, hogy rendezni és vezényelni együtt lehetetlen. Én ezt nem így látom. Csak szükség van egy jó játékmesterre... Bartók operája után is lesz folytatás, a Travítához találtam ki egy izgalmas koncepciót. Egyébként nagyon szerencsés embernek tartom magam, aki karmesterként az utazó, repkedő életmódot is kipróbálhatta húsz éven keresztül, akárcsak az építkező, együttest teremtő életét. Ma, ötven évesen nagy bátorsággal és nyugalommal azt mondom, inkább ez utóbbi az, ami a személyiségemhez, a teherbírásomhoz, az érdeklődésemhez, az irányultságomhoz inkább illik. Emellett persze örömmel vállalom felkéréseket is. Egy évvel Kocsis Zoltán halála előtt volt egy hosszabb beszélgetésünk Wiesbadenben, a Rajna parton, ahol ő elmesélte, mennyire fontos feladatának érzi, hogy időről időre elfogadjon más magyar zenekaroktól érkező felkéréseket, s megismerje az ottani, aktuális helyzetet, másrészt pedig, hogy a szakmai instrukciói által megmutassa az ország muzsikuszainak, hol tart az NFZ, merre megy az ország első zenekara. Úgy érzem, azért beszélt hosszasan erről a küldetéséről, mert talán örökölt hagyta rám... Így szívesen megyek más együttesekhez, most éppen az Operaház zenekarával dolgozom, s majd Győr és Pécs következik.

R. Zs.